

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті
Тарих факультеті
Дүниежүзі, тарихнама және деректану кафедрасы

«Тарихи білім» пәні бойынша
қорытындылаушы емтихан бағдарламасы

Мамандық -тарих
Оқу түрі: күндізгі, 9 кредит, 1-курс

Алматы
2022ж.

Бағдарламаны 5B020300-тарих мамандығының жұмыстық оқу жоспары мен білімдік бағдарламаның пәндер каталогы негізінде жасаған т.ғ.д., профессор Т.Ә. Төлебаев

Дүниежүзі, тарихнама және деректану кафедрасы мәжілісінде қаралған және ұсынылған

«___» _____ 2022ж. Хаттама №

Кафедра меңгерушісі

Р.С. Мырзабекова

Факультеттің әдістемелік кеңесі ұсынған

«___» _____ 2022ж. Хаттама №

Әдістемелік кеңес төрайымы

Е.Т. Қартабаева

Қорытындылаушы емтиханның өтілу түрі – жазбаша универ жүйесі:

Дәстүрлі –сұраққа жазбаша жауап беру

Қорытындылаушы емтихан бағдарламасы

Тарихи білім ұғымы туралы түсініктер

Тарихи ой, тарихи таным, тарихи сана, тарихи жад, тарихи білім тарих ғылым ұғымдары. Тарихи білім және қазақ тарихшылығы. Тарихи білімнің тәрбиелік қызметі. Тарихи білім негізіндегі тарих ғылымының бағыттары: әлеуметтік, экономикалық, мәдени және саяси тарих. Тарихи білім қамтылатын тарих ғылымының салалары: археология, этнология, ҚТП, деректану, тарихнама

Ауызша тарих туралы

Қазақтардың тарихшылығын неден көреміз? Шежіре және шежіреші туралы не білеміз? Эпостық жырлардағы тарихи ойлар. Лиро-эпостық жырлар және қазақ тарихы мәселелері. Аңыз-әңгімелердегі тарихи ой. Тарихи жад және ауызша тарих айту дәстүрі. Ауызша тарихтың тарих ғылымындағы орны

Топонимика және қазақ жер-су атаулары

Топонимика ұғымы. Топонимиканың салалары. Қазақтың жер-су атаулары және оның мәселелері. Қазақтың елді мекендерінің атаулары және оның мәселелері. Қазақтың қалаларының атаулары және оның мәселелері. Елді мекендер мен қала көшелері және оның мәселелері. Тау мен тас, соқпақтар мен жолдар атаулары

Тарихи уақыт және тарихи кеңістік ұғымдары

Тарихи уақыт түсінігі. Тарихи кеңістік түсінігі. Тарихи уақыттың тарихи кеңістікті өзгертіп отыратындығы туралы. Қазақтың ежелгі және орта ғасырлар дәуірлеріндегі тарихи кеңістігі. Қазақтың жаңа замандағы тарихи кеңістігі. Қазіргі замандағы қазақтың тарихи кеңістігіндегі өзгерістер және қазақ тарихы мәселелері. Бүгінгі таңдағы қазақтың тарихи кеңістігі туралы не ойлайсындар

Әлеуметтік, экономикалық, мәдени және саяси тарих туралы

Тарих ғылымының басты бағыттары. Әлеуметтік тарих ұғымы. Қазақтың әлеуметтік тарихы туралы. Экономикалық тарих түсінігі. Қазақтың экономикалық тарихы және оның салалары. Мәдениет тарихы туралы. Қазақ мәдениеті тарихы. Саяси тарих ұғымы. Қазақтың саяси тарихы және оның мәселелері.

Қазақтың тарихи метрологиясы

Тарихи метрология туралы. Қазақтардың ұзындық өлшемдері. Қазақтың салмақ өлшем бірліктері. Қазақтың қашықтықты өлшеу жүйесі. Қазақтың тереңдік өлшемдері. Қазақтардағы көлем өлшемдері. Қазақтың уақыт өлшеу мен жылсанау жүйесі

Қазақ жазуы қандай болуы керек?

Кириллица. Латиница. Көне түрік жазуы. Төте жазу. Қазіргі кездегі жазуды өзгерту мәселелері

Генеалогияның қалыптасуы мен дамуы

Генеалогияның ғылым саласы ретінде қалыптасуы мен дамуы. Генеология және тарихи білім: өзара байланысы мен ерекшеліктері. Жеті атаңды білесің бе? Қазақ шежіресі тарихынан. Қ. Жалайыри еңбегі. М-Ж. Көпеев шежіресі. Шәкәрім шежіресі.

Тарихи деректер: түрлері, ерекшеліктері және деректанулық

талдау

Деректанулық талдаулар: ішкі және сыртқы сын. Фольклор Қазақ тарихының дерек көзі: бір ауыз әдебиеті шығармасын дерек ретінде талдау. Мерзімді басылымдағы бір мақаланы дерек ретінде талдау. Заманхаттарды тарихи дерек ретінде талдау. Статистикалық мәліметтерді тарихи дерек ретінде сипаттау

Тарихнама пәні және оның ерекшеліктері

Тарихнама ұғымы. Тарих және тарихнама: ұқсастығы мен айырмашылығы. Тарихи және тарихнамалық дерек ұғымдары. Тарихшы және тарихнамашы: ұқсастығы мен айырмашылығы. Бір тарихи зерттеу еңбегіне тарихнамалық талдау жасау

Қазақ тарихшылары мен тарихнамашылары: өмірі мен шығармалары

Нүсіпбеков А.Н., Марғұлан Ә.Х., Бекмаханов Е.Б., Сүлейменов Б.С., Әділгереев Х.М., Сүлейменов Р.Б., Нұрпейіс К.Н., Асылбеков М-А.Х., Қозыбаев М.Қ., Дулатова Д.И., Омарбеков Т.О.

Теориялық және эмпирикалық зерттеу әдістері: әрқайсысына

нақты мысалдар келтіре отырып талдау

Анализ. Синтез. Индукция. Дедукция. Аналогия

Қазақстандағы археологиялық зерттеулер: заттай деректер, олардың ерекшеліктері

Тас дәуірінің зерттелуі. Таймағамбетов және оның еңбектері. Петроглифтердің зерттелуі. Қола дәуірінің зерттелуі. Ерте темір дәуірі туралы зерттеулер. Ежелгі және ортағасырлық қалалардың зерттелуі

Методологиялық бағыттар туралы

Метод, методика және методология ұғымдары. Методологиялық бағыттар туралы. Эволюционизм. Позитивизм. Диффузионизм. Функционализм. Этнометодология. Феноменология

Методологиялық бағыттар және қазақ тарихы мәселелері

Эволюционизм және қазақ тарихы. Позитивизмді қазақ тарихын зерттеуде пайдалану. Диффузионизмнің қазақ тарихын зерттеудегі орны. Функционализмді қазақ тарихын зерттеуде қолдану жолдары. Этнометодология және қазақ тарихы мәселелері. Қазақ тарихын феноменологиялық тұрғыда зерттеу жолдары

Әдебиеттер

1. Атабаев Қ. Қазақстан тарихының деректанулық негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2002. – 302 б.
2. Джорданова Л. Тарихи білім: пәні мен зерттеу әдістері. – Нұр-Сұлтан, 2020.
3. Жеменей И. Парсы және түркі жазба деректеріндегі Қазақ тарихы (Ежелгі және ортағасырлық дәуір). – Алматы: «Сардар», 2019. – 224 б.
4. Репина П., Зверева В., Парамонова М. Тарихи білім тарихы. – Нұр-Сұлтан, 2020.
5. Төлебаев Т.Ә. Қосалқы тарихи пәндер. Оқу құралы. - Алматы, 2017.
6. Марғұлан Ә. Ежелгі жыр, аңыздар: ғылыми-зерттеу мақалалар. – А., 1985. – 368 б.
7. Сейдімбек А. Қазақтың ауызша тарихы. - Астана, 2008.
8. Орталық Қазақстанның жер –су аттары. /Т. Жанұзақов т.б. Алматы, 1989.
9. Жанұзақов Т. Қазақстан географиялық атаулары. Алматы облысы. – Алматы, 2000.
10. Давыдович Е.А., Материалы по метрологии средневековой Средней Азии. - М., 1970.
11. Дегтярев А., Летягин В., Погалов А. Метрология. – М., 2006.
12. Әміржанова Н. Латын әліпбиі негізіндегі қазақ жазуының графикасы мен орфографиясы. Канд. дисс. авторефераты. - Алматы, 2010

13. Жүнісбеков Ә. Әліпби ауыстыруды жазу реформасына айналдыру керек. - Орал, 2007. – 32 бет.
14. Арғынбаев Х., Мұқанов М., Востров В. Қазақ шежіресі хақында. – А., 2000. – 464 б.
15. Жалайыр Қ. Шежірелер жинағы. – А., 1997. – 128 б.;
16. Көпейұлы М.Ж. Шығармалары. – Павлодар, 2006. – Т.9. – 366 б.
17. Атабаев Қ. Қазақ баспасөзі Қазақстан тарихының дерек көзі. (1870-1918 жж). Алматы: Қазақ университеті, 2000. – 358 б.
18. Атабаев Қ. Деректану. – Алматы: “Қазақ тарихы”, 2007. -272 б.
19. Байпаков К.М. Проблемы археологических исследований позднесредневековых городов Казахстана. Алматы, 1997.
20. Төлебаев Т.Ә. XIX ғасырдың екінші жартысы мен XX ғ. басындағы Қазақстанға капитализмнің енуінің тарихнамасы. – А.: «Айдана», 2002. – 276 б.
21. Төлебаев Т.Ә. Қазақстандағы капитализм: өткені мен бүгіні (тарихнамалық аспект). – А., 2014. – 250 б.
22. Төлебаев Т.Ә. Қазақстан тарихы мен тарихнамасының өзекті мәселелері. – А., 2016. – 270 б.
23. Мұхатова О.Х. XIX-XX ғғ. Қазақстан тарихнамасы. – А.: Ғылым, 2002. – 152 б.
24. Омарбеков Т., Омарбеков Ш. Қазақстан тарихына және тарихнамасына ұлттық көзқарас. А., 2004.
25. Завьялова М.П. Методы научного исследования. Томск, 2007.
26. Байпақов К.М., Таймағамбетов Ж.Қ. Қазақстан археологиясы. – Алматы, 2000
27. Медушевская О. М. Теория и методология когнитивной истории /О. М. Медушевская. — М., 2008
28. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. – СПб.: Фонд Университет: Владимир Даль, 2004.
29. Гарфинкель Г. Исследования по этнометодологии. -СПб., 2007. –20-б.

**Құрастырған,
Т.Ғ.Д., профессор**

Т.Төлебаев